

MATICA BOŠNJAČKA

Ljetopis

NAUČNI ČASOPIS ZA DUHOVNOST,
KULTURU I UMJETNOST

ISSN 2787-3447

BROJ 1

Novi Pazar
jesen 2021.

MATICA BOŠNJAČKA

LJETOPIS

NAUČNI ČASOPIS ZA DUHOVNOST, KULTURU I UMJETNOST

SAVJET ČASOPISA

akademik Muamer Zukorlić, Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru
(Novi Pazar, Sandžak, Srbija) – predsjednik

akademik Šerbo Rastoder, Univerzitet Crne Gore (Bar, Crna Gora) – član

akademik Hasnija Muratagić-Tuna, Univerzitet u Sarajevu (Sarajevo, Bosna i Hercegovina) – član

akademik Fatmir Bači, Bošnjačka akademija nauka i umjetnosti (Šijak, Albanija) – član

dr. Zejćir Ramčilović, Univerzitet sv. Kirilo i Metodije (Skoplje, Makedonija) – član

dr. Suada Džogović, Edukacioni fakultet Prizren (Peć, Kosovo) – član

dr. Remzija Hadžiefendić-Parić, Islamska gimnazija (Zagreb, Hrvatska) – član

dr. Harun Crnovršanin (Ofenbah, Njemačka) – član

UREDNIK ČASOPISA: **prof. dr. Jahja Fehratović**, Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru
(Novi Pazar, Srbija)

ZAMJENIK UREDNIKA: **mr. Osman Softić**, Fakultet za islamske studije
(Sarajevo, Bosna i Hercegovina)

SEKRETAR: **msc. Salahudin Fetić**, Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru (Novi Pazar, Srbija)

TEHNIČKI SEKRETAR: **msc. Semir Madžgalj**, Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru
(Novi Pazar, Srbija)

DTP: **prof. Senad Redžepović**, Islamska zajednica u Srbiji (Novi Pazar, Srbija)

KORICE: **prof. Denis Kučević** (Novi Pazar, Srbija)

LEKTURA: **prof. Alma Rizvanović**, Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru
(Novi Pazar, Srbija);

prof. Samir Škrijelj, Islamska zajednica u Srbiji (Novi Pazar, Srbija)

ŠTAMPA: “Grafičar”, Užice

IZDAVAČ: MATICA BOŠNJAČKA

ADRESA: Rifata Burdževića 1, 36300 Novi Pazar, Srbija

WEB: www.maticabosnjacka.org

E-MAIL: ljetopis@maticabosnjacka.org

ČASOPIS IZLAZI DVAPUT GODIŠNJE

ISSN (ŠTAMPANO IZD.): 2787-3447

ISSN (ONLINE): 2787-3455

MATICA BOŠNJAČKA

SARADNICI

- prof. dr. Ismail Palić, Univerzitet u Sarajevu (Sarajevo, Bosna i Hercegovina)
- prof. dr. Alen Kalaldžija, Univerzitet u Sarajevu, (Sarajevo, Bosna i Hercegovina)
- prof. dr. Rifat Alihodžić, Univerzitet Crne Gore (Podgorica, Crna Gora)
- prof. dr. Emina Berbić Kolar, Sveučilište J.J. Strossmayer Osijek (Osijek, Hrvatska)
- prof. dr. Amela Lukač-Zoranić, Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru (Novi Pazar, Srbija)
- prof. dr. Almir Pramenković, Fakultet za islamske studije (Novi Pazar, Srbija)
- prof. dr. Jasmina Ahmetagić, Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru (Beograd, Srbija)
- prof. dr. Rejhan Kurtović, Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru (Sjenica, Srbija)
- prof. dr. Kemal Džemić, Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru (Tutin, Srbija)
- prof. dr. Selim Šaćirović, Univerzitet u Nišu (Novi Pazar, Srbija)
- prof. dr. Sadik Idrizi, Edukacioni fakultet Prizren (Prizren, Kosovo)
- prof. dr. Vedat Bajrami, Edukacioni fakultet Prizren (Prizren, Kosovo)
- prof. dr. Hasan Džilo, Fakultet islamskih nauka u Skoplju (Skoplje, Makedonija)
- dr. Muljaim Kačka, Edukacioni fakultet Prizren (Prizren, Kosovo)
- dr. Mersim Ziljkić (New York, USA)
- mr. Nedžad Mehmedović, Univerzitet sv. Kirilo i Metodije (Skoplje, Makedonija)
- mr. Esko Muratović, Univerzitet Crne Gore (Podgorica, Crna Gora)
- mr. Sait Šabotić, Univerzitet Crne Gore (Nikšić, Crna Gora)
- msc. Sajma Feratović, JUOŠ „Hajro Šahmanović“ (Gusinje, Crna Gora)
- msc. Azra Hodžić-Kadić, Univerzitet u Beču (Beč, Austrija)
- msc. Abduselam Fetić, (Pariz, Francuska)
- prof. Hadžem Hajdarević, Društvo pisaca BiH (Sarajevo, BiH)
- prof. Refik Akova (Istanbul, Turska)
- Elvira Kujević (Berlin, Njemačka)
- Esad Krcić (New York, USA)

MEĐUNARODNA KONFERENCIJA

„SANDŽAK IZMEĐU STRADANJA I POBJEDE“

Novi Pazar, 3. septembar 2021.

CIP - Каталогизacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

32

LJETOPIS : naučni časopis za duhovnost, kulturu i umjetnost / urednik Jahja Fehratović. - [Štampano izd.]
. - 2021, br. 1- . - Novi Pazar : Matica bošnjačka, 2021-
(Užice : Grafičar). - 23 cm

Polugodišnje. - Drugo izdanje na drugom medijumu: Ljetopis
(Matica bošnjačka. Online) = ISSN 2787-3455
ISSN 2787-3447 = Ljetopis (Matica bošnjačka. Štampano
izd.)

COBISS.SR-ID 49418761

MUFTIJA ABDURAHMAN KUJEVIĆ

Muftija hafiz Abdurrahman-ef. Kujević rođen je 21. 06. 1982. godine od oca Mustafe i majke Fatime u Baloćima kod Rožaja, gdje je odrastao sa roditeljima, bratom i pet sestara.

Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu, a Medresu “Gazi Isa-beg” u Novom Pazaru. Islamske studije okončao na Islamskom univerzitetu u Medini (Kraljevina Saudijska Arabija). Zvanje hafiza Kur’ana časnog stekao je u Medini pred šejhom Jusufom Ibn Džeudom Ed-Davudijem koji mu je izdao idžazetnamu. Hifz je položio i pred komisijom

za hifz Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Pred eminentnim učenjakom iz hadisa u Medini Jahjom Ibn Abdul Aziz El-Jahjom napamet je prešao Skraćenu verziju Buharijeve i Muslimove zbirke hadisa *El-Džem’u bejne sahihajn*.

Doktorske studije pohađa na Internacionalnom univerzitetu u Novom Pazaru.

Višegodišnji je predavač vjerskih predmeta u Medresi “Gazi Isa-beg” i Fakultetu za islamske studije u Novom Pazaru. Jedan je od osnivača Škole Kur’ana časnog u Sandžaku. Učestvovao je u osnivanju Bošnjačke kulturne zajednice (BKZ) u južnom Sandžaku i cijeloj Crnoj Gori.

Obnašao je dvije godine funkciju predsjednika Uprave Medrese “Gazi Isa-beg”.

Rukovodilac je Vakufske direkcije Mešihata Islamske zajednice u Srbiji.

Na poziciju muftije sandžačkog izabran je 2016. godine.

Održao je više stotina predavanja iz islamske tematike i učestvovao na desetine međunarodnih naučnih, stručnih i kulturnih simpozija i konferencija.

U avgustu 2019. godine izabran je za predsjednika Bošnjačke nacionalne fondacije BNF-a.

Tečno govori arapski jezik. Oženjen je i otac petero djece.

UDK

94(=1:497.6)(497.11+497.16)"18/20"

341.322.5(=1:497.6)(497.11+497.16)"19/20"

COBISS.SR-ID 49300745

Datum prijema rada: 20. 7. 2021.

Datum prihvatanja rada: 19. 9. 2021.

Originalni naučni rad

Muftija sandžački hfz. Abdurrahman ef. Kujević

OBRAČUN SA SANDŽAČKOM ULEMOM KROZ BROJNE ZLOČINE U SANDŽAKU

Sažetak

U radu se definira pojam elite kroz prizmu vjerskog poimanja i fenomenoloških postulata, njihove uloge u društvu i vrši kategorizacija na dvije ključne binarne opozicije: prave elite koja predvodi narod i društvo k dobru, i pokvarene elite koja degradira ljudski karakter i vodi društvo u ambis. Autor nadalje pojašnjava ulogu elite kao predvodnika jednog naroda u njegovim historijskim izazovima, sa posebnim i konkretnim primjerima iz bošnjačkog korpusa u rasponu od nekoliko stoljeća. Težište rada, pored ovih okvirnih teorijskih postavki, jeste na sandžačkim Bošnjacima i svim izazovima koje je ovaj narod i njegova elita imala u traumatičnim i prijelomnim trenucima od pokreta Husein-kapetana Gradaševića i Ber-

linskog kongresa do svih mijena i turbulencija dvadesetog i dvadeset prvog stoljeća.

***Ključne riječi:** elita, ulema, Sandžak, Bošnjaci, Berlinski kongres, Prvi svjetski rat, Šahoviće, Drugi svjetski rat, Hadžet, Mešihat*

Abstract

This paper defines the notion of 'elite' from the vantage point of religious understanding and phenomenological foundations. It examines the role of elites in society and reflects upon two major binary opposed elite categories: the right one, which leads the people and society towards positive progress, and the corrupt one, which degrades society and leads it to oblivion. The author further discerns the role of elites as leaders of a nation on the path of its historical challenges with special and particular examples from the Bosniaks spanning several centuries. The paper focuses, in addition to these general theoretical assumptions, on Bosniaks from Sandzak and challenges they and their elites encountered during traumatic and watershed events of history, from the movement of Husein Kapetan Gradašćević and the Congress of Berlin, to all the challenges and turbulent times of the twentieth and twenty-first centuries.

Key words: elite, (scholars) ulema, Sandzak, Bosniaks, Congress of Berlin, World War I, Šahovići, World War II, Hadžet, Mesihat

Ljudski rod funkcionise na način da ga elita predvodi. Elita je gornji sloj društva i naroda, bez obzira da li se radilo o kvalitetnim pojedincima ili ne?! Shodno tome, postoje dvije vrste elite. Kur'an potvrđuje i jednu i drugu.

Prva su imami, vođe koji pozivaju i predvode narod ka istini:

Između njih smo Mi vođe (imame) određivali i oni su, odazivajući se zapovijedi Našoj, na Pravi put upućivali.¹

Druga vrsta elite su imami-vođe koji svoj narod vode prema neistini i, na koncu, Vatri.

A bili smo ih učinili vođama-imamima koji su pozivali u ono zbog čega se ide u vatru.²

Elita ima presudnu ulogu u kojem pravcu će se jedna zajednica kretati. Zbog toga je Milostivi Stvoritelj svakom narodu slao najboljeg među njima spuštajući mu objavu da bi se ljudi na poslanike i vjerovjesnike ugledali i za njima povodili:

A svaki narod je imao onoga ko ga je na Pravi put upućivao.³

¹ Kur'an, 32-24.

² Kur'an, 28-41.

³ Kur'an, 13-7.

Čovječanstvo u Allahovim poslanicima i vjerovjesnicima ima uzore – *usvetun hasenetun*:

*Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor.*⁴

Poslanik islama Muhammed, alejhi selam, sve vrijeme je u svom radu sa ljudima isticao vrijedne pojedince kako bi se masa za njima povodila u dobru. To je, između ostalog, svrha obznanjivanja imena onih kojima je obećan Džennet, posebno deset odabranih ashaba.

Od Abdurrahmana Ibn Aufa, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik, alejhi selam, rekao: “Ebu Bekr će biti u Džennetu, Omer će biti u Džennetu, Osman će biti u Džennetu, Alija će biti u Džennetu, Talha će biti u Džennetu, Ez-Zubejr će biti u Džennetu, Abdurrahman bin Auf će biti u Džennetu, Sad bin Ebi Vekkas će biti u Džennetu, Seid bin Zejd će biti u Džennetu i Ebu Ubejde bin El-Džerrah će biti u Džennetu.”⁵

Poslanik je imao praksu da u određenu državu ili oblast, odnosno među neki narod, pošalje jednog od najboljih pojedinaca zajednice, predstavnika elite pa bi cijeli narod ili pleme kome su poslani prihvatili njihov poziv. Poslao je Muaza bin Džebela i Ebu Musaa El-Ešarija u Jemen.⁶ U Medinu je uputio vrijednog, uglednog i učenog Musaba bin Umejra. Za kratko vrijeme njihovog rada i djelovanja, stvarnost je svjedočila velike rezultate.

Drugi pravedni halifa Omer, radijallahu anhu, bio je svjestan važnosti ljudskog resursa kroz kvalitetne i povjerljive pojedince koji onda cijelu zajednicu vode prema dobru.

⁴ Kur’an, 33-21.

⁵ Džamii-t-Tirmizi, 3747.

⁶ Sahihu-l-Buhari 7371, 7372; Sahihu Muslim 1732, 1733.

Ebu Nuajm El-Asfehani bilježi sa lancem prenosilaca da je Omer jedne prilike rekao: “Poželite.” “Jedan od prisutnih reče: “Volio bih punu kuću zlata pa da sve to podijelim na Allahovom putu.” Omer ponovo kaza: “Poželite.” Drugi čovjek reče: “Želio bih punu ovu kuću bisera i dragulja pa sve to da podijelim kao sadaku i na Allahovom putu.” Omer se opet obrati istim zahtjevom: “Poželite”. Tada mu prisutni rekoše: “O vođo pravovjernih, mi ne znamo šta da poželimo!” Tog momenta Omer reče: “Volio bih da imam punu ovu kuću ljudi koji su poput Ebu Ubejda El-Džerraha.”⁷

Koliko je bitno koja vrsta elite je na čelu naroda govori i činjenica da je to presudan momenat za uspjeh ili totalni propast cijele zajednice.

Kvazi ili pokvarena elita je direktni razlog nastupanja Božije kazne:

*Kada hoćemo jedan grad uništiti, onima koji su u njemu na raskoš navikli prepustimo da se razvratu odaju i da tako zasluže kaznu, pa ga onda do temelja razrušimo.*⁸

Neki mufessiri kažu da se ove riječi odnose na pokvarenu elitu, vođe koji dostignu vrhunac u zlu.⁹

Ova vrsta elite je brana i prepreka ljudima da prihvate istinu. U svakoj priči o Božijim poslanicima kvazi elita se prepriječila između istine i svog naroda:

*A glavešine naroda njegova su odgovarale: “Mi smatramo da si ti u pravoj zabludi.”*¹⁰

⁷ Hilijetu-l-evlija, 1/120

⁸ Kur'an, 17-16.

⁹ Kurtubi, *El-Džamii liahkami-l-Kur'an*, 13. tom, 45.

¹⁰ Kur'an, 7-60.

U predajama stoji da je prvi krug ljudi oko bizantijskog kralja Herakla istog odvratio od prihvatanja Šehadeta i poziva istini kojeg mu je uputio posljednji Božiji Poslanik Muhammed, alejhi selam.

Kada govorimo o pravoj eliti u jednom narodu, onda mislimo na najbolje pojedince i predstavnike iz svake oblasti. Ali nema sumnje da su islamski učenjaci, ulema odabrani i među odabranima. A to je i logično s obzirom na to da oni znanje zahvataju sa izvora Objave, tj. Kur'ana i sunneta.

Kada su u pitanju Bošnjaci u Bosni i Sandžaku elita je uvijek bila na čelu svog naroda. Posebno bih ovdje istakao ulemu. Najveće stradanje bošnjačke elite u Bosni i Sandžaku dogodilo se nakon velikog nacionalnog pokreta na čelu sa Huseinom-kapetanom Gradašćevićem za stvaranje autonomije i nacionalne države.

Omer-paša Latas u Bosni a Emin-paša Fetahagić u Sandžaku su, nakon gušenja ovog pokreta, ubili i posjekli svu bošnjačku elitu.¹¹ Od tada pa do danas, mi nismo uspjeli obnoviti i iznjedrili dovoljan broj prvaka na svim poljima.

U zadnjih 150 godina nad domovinskim prostorom Bošnjaka u Bosni i Sandžaku izredalo se šest različitih tuđih sistema. Osmansko carstvo, Austrougarska monarhija, Kraljevina SHS, Kraljevina Jugoslavija, SFRJ i SRJ/SCG. Ova činjenica dovoljno govori o teškoćama perioda kroz koje su prošli Bošnjaci.

Na Berlinskom kongresu, Bošnjaci nisu imali svog predstavnika. Teritorija im je oteta i data trećoj strani na upravljanje. Naš narod je dao žestok otpor stranoj okupaciji. Na čelu otpora okupaciji je stala ulema predvođe-

¹¹ Memić Mustafa, *Bošnjaci (Muslimani) Crne Gore*, (Podgorica:Almanah,2002), 154.

na pljevaljskim i sandžačkim muftijom Mehmedom Šemsikadićem. Nakon velike borbe i podviga bošnjačkog naroda u borbi protiv Austrougara, Bosna i Sandžak su okupirani. Muftija Šemsikadić je „mudrom“ diplomatijom odveden iz domovine, a time je stanovništvo Sandžaka potpuno obezglavljeno. Muftija Šemsikadić iznenada umire u Carigradu u 60-toj godini, tj. 29. januara 1887. godine.¹²

Prilikom okupacije Sandžaka od strane crnogorske vojske Bošnjaci i Albanci plavogusinjskog kraja su organizirali odbranu svoje teritorije suprostavljajući se sprovođenju odluka Berlinskog kongresa. Na čelu mnogobrojne elite u ovom otporu stala je ulema predvođena plavljanjskim muftijom Jahjom ef. Musićem.¹³

Crnogorska vojska je, prilikom okupacije Plava i Gusinja, 1912. i 1913. godine izvršila stravične zločine do stepena genocida likvidirajući prvake i veliki broj stanovnika dok je preostalo stanovništvo pokršteno.

Na Racni, u samom centru Plava, ubijena je elita toga kraja na čelu sa mulla Sadom Musićem. Pored njega, strijeljani su još: Adem Demo Marković, Junuz (Nurov) Omeragić, Hajro (Nurov) Omeragić, Ago (Jakupov) Ferović, Emin (Jakupov) Ferović, Šećo Ferović, Mazo Hadžimušović, Hako Hadžimušović, Osmanaga Šehović, Bećo (Mehmedov) Aljihuljić i Šećo (Mehmedov) Aljihuljić.¹⁴

¹² Crnovršanin Harun i Sadiković Nuro, *Sinovi Sandžaka*, (Novi Pazar:El Kelimeh 2016.), 24-35. / Memić Mustafa, *Bošnjaci (Muslimani) Crne Gore*, (Podgorica:Almanah,2002), 161-164. / Predavanje prof. dr. Enesa Pelidije u maloj sali skupštine opštine Pljevlja, 29. jun 2018. godine

¹³ Crnovršanin Harun i Sadiković Nuro, *Sinovi Sandžaka*, (Novi Pazar:El Kelimeh 2016.), 39. / Memić Mustafa, *Bošnjaci (Muslimani) Crne Gore*, (Podgorica:Almanah,2002), 164-174.

¹⁴ Crnovršanin Harun i Sadiković Nuro, *Sinovi Sandžaka*, (Novi Pazar:El Kelimeh 2016.), 92-94.

Okupacija Sandžaka od strane Srbije i Crne Gore kroz uspostavu Kraljevine SHS izazvala je žestoku reakciju sandžačkih Bošnjaka i Albanaca. Komitski pokret koji se suprotstavljao novonastalom sistemu predvodili su prvaci među kojima je ulema uzela veliko učešće. Od najistaknutijih je mulla Agan Kojić iz Plava.¹⁵ Nakon velike borbe za istinu i slobodu svoga naroda, isti je likvidiran u Albaniji od strane obavještajnih službi tadašnje Jugoslavije.

Ulema je prva prozrela pogubnost sistema koji je u mirnodopskom periodu realizirao veliki pokolj u Vraneškoj dolini u Šahovićima. O tome je prvi javno progovorio reisu-l-ulema Džemaludin-ef. Čaušević u intervjuu za francuski časopis.

U Drugi svjetski rat Bošnjaci ulaze potpuno nezaštićeni i neorganizovani. Četnički pokret je imao plan, strategiju i sveopću akciju za čišćenje teritorije cijele države od muslimanskog stranovništva prevashodno od Bošnjaka. Uvidjevši ozbiljnost situacije i datog momenta, ulema je stala na čelo naroda u Sandžaku, braneći biološki opstanak svog vjerskog i nacionalnog bića. Iskustvo je pokazalo da su Bošnjaci postali apsolutna manjina u svim mjestima i gradovima, gdje su prošle četničke horde poput gradova u Lirskoj dolini.¹⁶ Bošnjaci su u ovom ratu jedino branili svoje živote i domove. Njihovo organiziranje je bilo spontano bez prethodnog programa i strategije. U tom smislu treba razumjeti sve kontakte i saveze sandžačkih Bošnjaka i njihovih prvaka sa svim faktorima na terenu, uključujući i nacističke snage.

¹⁵ Memić Mustafa, *Bošnjaci (Muslimani) Crne Gore*, (Podgorica:Almanah,2002), 183-187. / Harun Crnovršanin i Nuro Sadiković, *Kako se kalio Sandžak*, (Zenica: Sandžačka riječ 2005.) 276-281. / Harun Crnovršanin i Nuro Sadiković, *Sinovi Sandžaka*, (Novi Pazar:El Kelimeh 2016.), 118-135.

¹⁶ Džogović Fehim, *BIJELA KNJIGA ŽRTAVA SANDŽAKA, DOKUMENTI*, (Podgorica: Matica Bošnjačka i Almanah 2021.), 93.

Odbranu Novog Pazara od četničkog napada organizirala je sandžačka ulema, poput Aćif-ef. Hadžiahmetovića, Murat-ef. Sukića, Mahmut-ef. Elfića, Šućurije ef. Hamzagića, hfz. Ibrahima Riđanovića, Ismail-ef. Flilibalića i Ramiz-ef. Paljevca. Prijestolnica Sandžaka je uspješno odbranjena, a većina ovih prvaka je nakon rata bespravno strijeljana na Hadžetu. Spominje se da su im se presvučeni četnici u partizanskim odjelima zapravo osvetili zbog odbrane Sandžaka.

Na čelu odbrane Rožaja na Kacuberu stao je alim mulla Jakup-ef. Kardović, gdje su četnici poraženi i zaustavljeni na putu prema jezgru Sandžaka. Mulla Jakup je, također, učestvovao u odbrani Novog Pazara, Sjenice i Tutina. Na putu prema Sjenici u Melajama sa džamijske minare obratio se okupljenim domobraniocima bodreći ih na borbu za svoj din i vatan. Likvidiran je nakon rata u centru Rožaja bez sudske presude.

Odbranu Bihora predvodili su mulla Osman Rastoder i Ibrahim-ef. Mekić (Ličina). Za velike podvige u zaustavljanju četnika mulla Osman Rastoder i Ibrahim Mekić proglašeni su zločincima i likvidirani od komunističkog režima nakon završetka rata.

Odbranu nezaštićenog stanovništva u Prijepolju organizirao je Sulejman-ef. Pačariz kroz muslimasku miliciju. Likvidiran je nakon rata u Bosni kod Kozarca.

U Brodarevu i okolini, Bošnjake je štitio Husein-ef. Rovčanin. Ubili su ga partizani pred kraj rata.¹⁷

¹⁷ Memić Mustafa, *Bošnjaci (Muslimani) Crne Gore*, (Podgorica: Almanah, 2002), 222-226. / Harun Crnovršanin i Nuro Sadiković, Kako se kalio Sandžak, (Zenica: Sandžačka riječ 2005.) 384-435. / Džogović Fehim, *BIJELA KNJIGA ŽRTAVA SANDŽAKA, OPŠITNA PETNJICA*, (Podgorica: Matica Bošnjačka i Almanah 2021.), 129-133. / Rastoder Šerbo, *Revolucionarna (ne)pravda*, (Podgorica: Matica Bošnjačka i Almanah

Komunističke vlasti su bile pogubne za Sandžak i muslimasko stanovništvo. Velik broj alima je ubijen. Medresa Gazi Isa-beg sa sjedištem u Novom Pazaru je zatvorena 1946. godine. Nastupio je težak period preživljavanja. Naciju nam nisu priznavali, a vjeru nam negirali. Ostali su pojedinci među alimima koji su poput svjetiljki obasjavali put svom narodu do boljih vremena. Nosioći istine i znanja u tom periodu su bili Ismail-ef. Filibalić, mulla Emin-ef. Zukorlić, mulla Nail-ef. Hodžić, mulla Amir-ef. Ziljkić, mulla Ibrahim Makić, hfz. Hamdija-ef. Koničanin, mulla Mehmed Višegradanin i drugi imami koji su ostali sa i uz svoj narod podučavajući ga dobru u teškim okolnostima.

Devedesetih godina, Bošnjaci se bude i vraćaju svom vjerskom i nacionalnom identitetu. U tim kriznim momentima, tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu sandžačka elita sa svojim narodom je uspjela da formira sandžački Mešihat 30. oktobra 1993. godine u prijestolnici Sandžaka, Novom Pazaru. Od tada sandžački ummet ima glavu, svog muftiju sandžačkog sa ostalom ulemom koji ih predvode iz uspjeha u uspjeh odgajajući sposobne pojedince i umrežavajući ih kroz ustanove i institucije koje se osnivaju od islamskog vrtića Reude, Medrese, Fakulteta za islamske studije do Internacionalog univerziteta.

Kosovska kriza i NATO bombardovanje Savezne Republike Jugoslavije žestoko se odražava i na Sandžak. Uvedeno je vanredno stanje u zemlji. Vojska je oduzela veliku imovinu sandžačkim biznismenima. U narodu je nastalo opće rasulo i raseljavanje prema Bosni i zemljama zapadne Evrope.

Jedino je ulema stala čvrsto na braniku svog dina i vatana. Mešihat Islamske zajednice Sandžaka je tada donio rezoluciju kojom poziva stanovništvo Sandžaka da ostane u domovini. Donijeta je također i odluka kojom se strogo zabranjuje odlazak iz zemlje svakom upošljeniku IZ-e u protivnom slijedi neopozivi otkaz sa radnog mjesta.¹⁸

Predavanja tih dana i mjeseci muftije sandžačkog Muamer-ef. Zukorlića u Arap džamiji u kojima je bodrio vjernike na pridržavanje istinskih vrijednosti ostat će upamćena i zapisana zlatnim mastilom u našoj historiji.

Vjernici su sa ulemom stali čvrsto uz svoju braću Albance i širokogrudno dočekali sve muhadžire, otvorivši im vrata svojih kuća i džamija da lakše prebrode iskušenje koje ih je zadesilo.¹⁹ Nakon toga, uslijedila je agresija režima iz Beograda i Podgorice na jedinstvo muslimana, Bošnjaka i Albanaca, koje se manifestovalo kroz institucije IZ-e. Čvrsto smo se suprostavili svim tim napadima i izborili za slobodnu, dostojanstvenu i autonomnu IZ-u u Sandžaku i šire.

2007. godine dogodilo se svekoliko nacionalno buđenje Bošnjaka. Tada se osnivaju temeljne nacionalne institucije od Bošnjačke kulturne zajednice (BKZ), Matice bošnjačke (MB), Bošnjačke nacionalne fondacije (BNF), Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti (BANU) pa sve do Svjetskog bošnjačkog kongresa (SBK). Valja napomenuti da se po prvi put dogodilo da su islamski učenjaci inicirali i pokrenuli političko krilo nacionalnog pokreta Bošnjaka kroz Bošnjačku demokratsku zajednicu (BDZ) koja je kasnije prerasla u Stranku pravde i pomirenja (SPP).

Historija svjedoči da jedna zajednica ne može opstati a kamoli napredovati bez prave elite.

¹⁸ Glas Islama, br. 29, Novi Pazar april 1999. str. 4.

¹⁹ Glas Islama, br. 30, Novi Pazar maj 1999., str. 8.

Stoga, svi smo dužni podržati obnovu bošnjačke elite u domovinskom prostoru Bosni, Sandžaku i svim zemljama gdje žive naši ljudi. Tako ćemo stati u red razvijenih nacija i nositi se sa izazovima cijelog čovječanstva.

LITERATURA

Crnovršanin, Harun; Sadiković, Nuro: *Kako se kalio Sandžak*, Sandžačka riječ, Zenica 2005.

Crnovršanin, Harun; Sadiković, Nuro: *Sinovi Sandžaka*, El-Kelimeh, Novi Pazar 2016.

Džogović, Fehim: *Bijela knjiga žrtava Sandžaka, Opšitna petnjica*, Matica Bošnjačka/Almanah, Podgorica 2021.

Džogović, Fehim: *Bijela knjiga žrtava Sandžaka, Dokumenta*, Matica Bošnjačka/Almanah, Podgorica 2021.

Korkut, Besim: *Prijevod Kur'ana*, EL-Kelimeh, Novi Pazar 2009.

Memić, Mustafa: *Bošnjaci (Muslimani) Crne Gore*, Almanah, Podgorica 2002.

Rastoder, Šerbo: *Revolucionarna (NE) PRAVDA*, Matica Bošnjačka/Almanah, Podgorica: 2021.

Džamii-t-Tirmizi.

Sahihu-l-Buhari

Sahihu Muslim

Kurtubi: *El-Džamii lihkami-l-Kur'an*, XIII tom.

Glas Islama